

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.99](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.99)

УДК 658.14

О. А. Сич,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри державних та місцевих фінансів
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

Х. П. Павлосюк,

магістр, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

O. A. Sych

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor of the Department of State and Local Finances

Ivan Franko National University of Lviv

Kh. P. Pavlosyuk

Master's degree, Ivan Franko National University of Lviv

ESTIMATION OF FINANCIAL STABILITY OF THE INSURANCE COMPANY

Досліджено сутність і значення фінансової стійкості страхової компанії як важливого чинника розвитку та функціонування страхової компанії. Окреслено «вузькі місця» розвитку фінансового сектора України в цілому та страхового ринку зокрема. З'ясовано основні фактори, що впливають на визначення фінансової стійкості страхової компанії: власний капітал, частка зобов'язань, тарифна політика, збалансованість страхового портфеля та страхові резерви, перестраховування. Систематизовано показники фінансової стійкості за їх значущістю для страхової компанії - виділено абсолютні (розмір статутного капіталу, розмір страхових резервів, фактичний запас платоспроможності) та відносні (зворотний показник платоспроможності, показник незалежності від перестраховування, показник автономії) показники. Оцінено динаміку фінансової стійкості на прикладі діючої страхової компанії, запропоновано акцентувати увагу на збалансованості страхового портфеля та застосування перестраховування ризиків страховика.

The essence and significance of financial stability of an insurance company as an important factor of development and operation of an insurance company are investigated. The "bottlenecks" of the financial sector development in Ukraine as a whole and the insurance market in particular are outlined. The insurance market in Ukraine has low credibility due to unstable business conditions, insecurity of ownership and low level of corporate governance. An inefficient tax law regarding the taxation of investment income and financial sector participants is an important issue; as well as low financial literacy of the population. The main factors influencing the definition of financial stability of an insurance company are found out: equity capital, share of liabilities, tariff policy, balance of insurance portfolio and insurance reserves, reinsurance. The indicators of financial stability are systematized according to their importance for the insurance company - absolute (the size of the authorized capital, the size of the insurance reserves, the actual solvency margin) and the relative (the index of solvency, the index of independence from reinsurance, the index of autonomy) indicators are allocated. The dynamics of financial stability is assessed on the example of the existing insurance company; it is proposed to focus attention on the balance of the insurance

portfolio and the usage of reinsurance. Ukrainian insurance market should move towards compliance with the transparency of activities, insurers should work to strengthen their financial stability and a positive image among the consumers of insurance services. The key to such a process should be a one-to-one assessment of the financial position of the company, balancing all types of activities in order to ensure the solvency and financial stability of the insurer.

Ключові слова: *страхова компанія, фінансова стійкість, страхові резерви, тести раннього реагування, коефіцієнти фінансової стійкості.*

Key words: *insurance company, financial stability, insurance reserves, early response tests, coefficients of financial stability.*

Постановка проблеми. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [1] окреслила основні проблеми та вказала на три групи цілей, на яких буде зосереджена увага програми. Це забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору; розбудова інституційної спроможності регуляторів; захист прав споживачів та інвесторів.

Зосередженість на фінансовій стабільності та динамічному розвитку фінансової сектору є невідповідною, адже ринок фінансових послуг України є вкрай нестійким. Зокрема, страховий ринок зберігає незмінно низьку частку премій страхових компаній у структурі доданої вартості усього фінансового сектору, низьким є рівень активів системи пенсійного забезпечення [2]. Це свідчить про відсутність довіри до фінансових посередників. Вважаємо, що важливою складовою відновлення довіри до страхового сектору є дотримання страховиками нормативів фінансової стійкості та платоспроможності, як запоруки виконання своїх зобов'язань перед споживачами страхових послуг. Це актуалізує дослідження проблеми забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в умовах невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам вивчення сутності фінансової стійкості страхових компаній приділяється увага багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Сутність фінансової стійкості страхових компаній та методика її оцінки висвітлені в працях Є.К. Бондаренко, Н. М. Внукової, В.М. Олійника, Р. Пукалі [3-4] та багатьох інших. Наголошуючи на вагомості результатів досліджень зазначених авторів, зауважимо, що подальшого вивчення потребують практичні питання дотримання фінансової стійкості страховими компаніями, виокремлення та оцінка елементів впливу на формування фінансової стійкості страховика.

Метою статті є вивчення сутності фінансової стійкості страхової компанії та розгляд основних елементів впливу на неї.

Вклад основного матеріалу. Страховий ринок користується низькою довірою через нестабільні умови ведення бізнесу, незахищеність права власності та низький рівень корпоративного управління. Крім того, подолання негативного ставлення до сектору стримують наявність таких чинників:

- існування на ринку фінансових установ, які не виконують та не мають на меті виконувати функції фінансового посередництва і створюють суттєві системні ризики для сектору;
- недостатній рівень або повна відсутність гарантій прав захисту інтересів споживачів фінансових послуг;
- дія жорстких адміністративних заходів;
- відсутність належної інфраструктури ринку капіталу, у тому числі фондового ринку;
- неефективне податкове законодавство в частині оподаткування інвестиційних доходів та учасників фінансового сектору;
- низька фінансова грамотність населення;
- низька ефективність нагляду за фінансовими установами, що не дає можливості вчасно попередити розвиток ризиків;
- обмеженість повноважень та незалежності регулятора для вжиття заходів впливу на учасників фінансового сектору;
- нерозвиненість саморегулювальних організацій фінансового сектору.

Вищенаведені фактори чинять негативний вплив на стійкість страхового сектору в цілому та страхових компаній зокрема. В цілому можна розглядати стійкість страховика як здатність підтримувати основні характеристики на стабільному рівні в умовах коливань ринку, адекватно протистояти впливу зовнішніх факторів і забезпечувати довгострокову динамічну рівновагу. Отже, фінансова стійкість страховика передбачає в першу чергу здатність виконувати прийняті на себе зобов'язання за договорами страхування не залежно від зовнішніх та внутрішніх чинників та факторів економічної кон'юнктури.

Аналіз фінансової стійкості страхової компанії здійснюється в розрізі таких елементів: власний капітал, тарифна політика, збалансованість страхового портфеля та страхові резерви, інвестиційна політика, перестраховування. Законом України «Про страхування» [5] висувуються особливі вимоги до фінансової стійкості страховика - однією з таких умов визначено наявність сплаченого статутного фонду та гарантійного фонду (у розмірі 1 млн. євро для ризикового страхування та 10 млн. євро для страховика, який займається

страхуванням життя). До гарантійного фонду страховика належить додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку.

Наступна вимога - створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань, а також перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим. Отже, відповідно до законодавства робиться наголос на досягненні нормативно встановлених абсолютних показників розміру відповідних складових активу або пасиву страховика.

Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України з метою стандартизації процедур здійснення аналізу фінансової надійності страховиків своїм Розпорядженням [6] затвердила Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків, які ґрунтуються на тестах раннього попередження. Відповідно до Рекомендацій здійснюється розрахунок відносних показників. Хоча в документі наведено розрахунок та нормативні значення 11 показників, найвагомішими з них, що впливають на фінансову стійкість страхових компаній, є зворотній показник платоспроможності, показник незалежності від перестраховування та показник ліквідності активів.

Окрім того, варто звернути увагу, що існують показники оцінки фінансової стійкості компаній без прив'язки до виду діяльності, а лише на основі формалізованої звітності. До таких показників належать коефіцієнт автономії, забезпеченості власним капіталом, коефіцієнт фінансового леввериджу тощо. У своїй оцінці вони роблять акцент на достатності власного капіталу для забезпечення безперебійної операційної діяльності суб'єкта господарювання. Отже, до фінансової стійкості страховика висуваються вимоги на рівні законодавчому, наводяться рекомендації регулятора та існують формалізовані підходи до оцінки її оцінки.

Згідно з даними Нацкомфінпослуг [2] фінансовий стан діючих страхових компаній України залишається на задовільному рівні, стабільно зростають резерви, також страховики нарощують сукупний капітал, щоб відповідати вимогам чинного законодавства. Щоб оцінити фінансову стійкість окремо взятої страхової компанії, розглянемо фінансову звітність страхової компанії ПАТ «УПСК» з використанням наведених в Табл.1 методик.

Таблиця 1.
Методики оцінки фінансової стійкості страховика

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
<i>Згідно ЗУ «Про страхування»</i>		
Статутний фонд	Статутний капітал	1 млн. євро
Страхові резерви	Сума страхових резервів	
Фактичний запас платоспроможності	Баланс - НА - Зобов'язання	71,1млн. грн.
<i>Тести раннього попередження відповідно до Розпорядження Нацкомфінпослуг</i>		
Зворотний показник платоспроможності	$ZPP = 100 * (\text{Загальна сума зобов'язань}) / (\text{Баланс})$	від 0 до 20%
Показник незалежності від перестраховування	$PNP = 100 * (\text{Чиста сума премій по всіх полісах}) / (\text{Валова сума премій по всіх полісах})$	від 50% до 85%
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	$PBRK = 100\% * (\text{Чисті страхові резерви}) / (\text{Баланс})$	від 0 до 50%
<i>Оцінка фінансової стійкості підприємства</i>		
Коефіцієнт автономії	$KA = (\text{Власний капітал} / \text{Баланс}) * 100\%$	більше 50%
Коефіцієнт забезпечення власним капіталом	$KZB = (\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}) * 100\% / \text{Обор} \text{ активи}$	більше 10%

Джерело: розроблено авторами на основі [5-6]

В Табл.2 наведені розрахунки показників фінансової стійкості СК УПСК за період 2016-2017 рр. на основі методики, наведеної в Табл.1. Як бачимо, за аналізований період страхова компанія виконує вимоги законодавства до статутного фонду, зростають її страхові резерви, фактичний запас платоспроможності в 3 рази перевищує нормативне значення, хоча і знижується у 2017 році в порівнянні з 2016 роком.

Щодо тестів раннього попередження, то не все так однозначно. На фоні позитивних тенденцій зі зростання страхових резервів, зростає частка зобов'язань компанії, про що свідчить показник зворотної платоспроможності (негативна тенденція); також компанія майже не перестраховує власні ризики, що може в майбутньому негативно вплинути на її платоспроможність. В той же час, варто зазначити, що перестраховування має відбуватись прозоро, у перевірних перестраховиків, з уникненням «сірих» схем оптимізації оподаткування [8].

Таблиця 2.
Показники фінансової стійкості СК УПСК за період 2016-2017 рр.

Показник	2016	2017	Відхилення +/-
<i>Згідно ЗУ «Про страхування»</i>			
Статутний фонд, млн. грн.	100,0	100,0	-
Страхові резерви, млн. грн.	209,1	219,1	+10
Фактичний запас платоспроможності	281,2	260,9	-20,3
<i>Тести раннього попередження відповідно до Розпорядження Нацкомфінпослуг</i>			

Зворотний показник платоспроможності, %	40,36	43,35	+2,99
Показник незалежності від перестраховування, %	96,6	99,9	+3,3
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу, %	44,2	47,4	+3,2
<i>Оцінка фінансової стійкості підприємства</i>			
Коефіцієнт автономії, %	59,6	56,6	-3
Коефіцієнт забезпечення власним капіталом, %	19,1	16,1	-3

Джерело: розраховано авторами на основі звітності СК УПСК[7]

Коефіцієнти автономії та забезпеченості власним капіталом знаходяться в рекомендованих межах, хоча і демонструють негативну динаміку. Отже, аналіз показав необхідність переглянути політику перестраховування компанії, а також загострити увагу на зростанні зобов'язань компанії.

Щодо збалансованості страхового портфеля компанії, то варто звернути увагу на зосередженість продажів страхових продуктів, пов'язаних зі страхуванням цивільної відповідальності водіїв. Як видно з рисунку 1 СК «УПСК» понад 48% премій отримує від продажу автоцивілки, що не сприяє збалансованості її страхового портфеля.

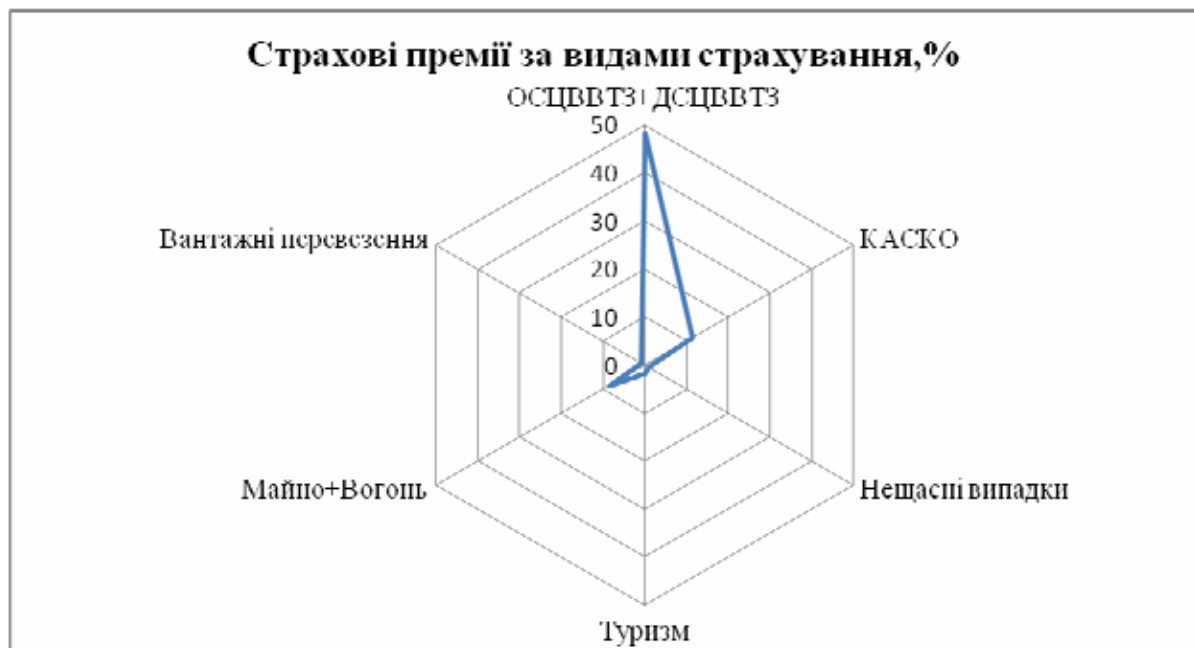

Рис. 1. Страховий портфель СК «УПСК» у 2017 році

Джерело: побудовано авторами на основі звітності СК УПСК

Висновки. Таким чином, підсумовуючи викладене, слід зазначити, що елементи впливу на фінансову стійкість - і достатність власного капіталу, і збалансований страховий портфель, якісно сформовані страхові резерви, виважене перестраховування, а також постійний контроль ключових показників - перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, що в комплексі створює відповідні гарантії виконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками.

Вважаємо, що український страховий ринок повинен рухатись в напрямку дотримання правил гри та прозорості діяльності, а страховики повинні працювати на зміцнення власної фінансової стійкості та позитивного іміджу серед споживачів страхових послуг. Запорукою такого процесу має стати усестороння оцінка фінансового стану компанії, збалансування усіх видів діяльності з метою забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості страховика.

Список використаних джерел.

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
2. Офіційна сторінка Нацкомфінпослуг. Огляд ринків [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/oglyad-rinkiv.html>
3. Pukała, R., Vnukova, N., Achkasova, S., Smoliak, V. Improvement of the methodology for assessing the capital adequacy to cover the reinsurance default risk / R. Pukała, N. Vnukova, S. Achkasova, V. Smoliak // Економічний часопис-XXI, № 5-6 - 2017. - P.152-156
4. Олійник В.М., Бондаренко Є.К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї / В. М. Олійник, Є. К. Бондаренко // Збірник наукових праць. - 2014. - Випуск 39 - С. 149-157.
5. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.96 № 85/96-ВР. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>. - Назва з екрана.

6. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків : розпорядження Держфінпослуг від 17.03.2005 № 3755. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://expert-rating.com/data/upload/PI-ratings/rk_gosfinanslug_3755_strah.pdf

7. Звітність СК УПСК. Офіційний сайт СК УПСК [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.upsk.com.ua/about/company.html>

8. Сич О.А Перестрахування в системі конкурентоздатності страхової компанії / О.А. Сич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізми ефективного розвитку прикордонних територій:[зб. наук. праць] / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2014. – Вип. 6(110). – С.22-28.

References.

1. Official site of NBU (2009), “Complex program of development of financial sector of Ukraine till 2020”, available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297> (Accessed 19 November 2018)

2. The official page of the National Financial Services Commission (2018), “Market overview”, available at: <http://nfp.gov.ua/content/oglyad-rinkiv.html>(Accessed 19 November 2018)

3. Pukała, R., Vnukova, N., Achkasova and S., Smoliak, V. (2017), “Improvement of the capital adequacy to cover the reinsurance default risk” *Economical Annals-XXI*, vol. 5-6. - pp.152-156.

4. Oliynyk V.M.and Bondarenko E.K. (2014) “The concept of financial stability of the insurance company and the elements of influence on it” *Zbirnyk naukovykh prats'*. vol. 39 - pp. 149-157.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine “About insurance” available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>. (Accessed 19 November 2018)

6. Recommendations on the analysis of the activities of insurers: the order of the Financial Services Commission (2005), available at: http://expert-rating.com/data/upload/PI-ratings/rk_gosfinanslug_3755_strah.pdf (Accessed 19 November 2018)

7. Official site of UPSK (2017), “Reporting of UPSK” available at: <http://www.upsk.com.ua/about/company.html> (Accessed 19 November 2018)

8. Sych O. A. (2014), “Reinsurance in the system of competitiveness of the insurance company” *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*. vol. 6 (110). - pp. 22-28.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2018 р.